

Ancuța-Maria SMĂDU (PAVEL)
Școala doctorală de științe socio-umane,
Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați, România

VISUL – MITUL ETERNEI REÎNTOARCERI ÎN ROMANUL „ÎNȚĂLNIREA” DE GABRIELA ADAMEȘTEANU

Inițial nuvelă, apoi publicat în 2003 ca roman cu amprente textualiste și ulterior, în 2007, roman de factură clasic modernă, *Întâlnirea* ocupă un loc special în opera Gabrielei Adameșteanu. Acest text a trecut printr-o serie de schimbări, dar mai presus de acest fapt, el reprezintă un contrapunct biografic, estetic și tematic. Din punct de vedere biografic, romanul de față a reprezentat întoarcerea autoarei la literatură după ce pentru câțiva ani, s-a dedicat publicisticii angajate. În ceea ce privește latura estetică, fiind nevoită să se reinventeze, discursul său a fost unul mult mai înalt față de cel abordat până în acel moment, astfel că scriitoarea a reușit să lase deoparte propriile laitmotive și elemente recurente identificate până atunci. Tematic vorbind, marile teme abordate, precum cea a provizoratului, a eșecului în cuplu, a neliniștii nu se mai regăsesc în acest roman decât într-o mică măsură. În acest roman miza va fi alta, anume *mitul eternei reînțoarceri*, rescris din perspectiva celui care nu poate fi sigur dacă țara în care revine este cu adevărat așa cum și-o inchipuie. Luând în calcul acest mit, se poate discuta despre o supratemă a romanului, care ar putea fi chiar *rescrierea*.

Pseudo-întâlnirile sau ciocnirile diametral opuse sunt reprezentative caracterului dual al timpului subiectiv uman de a fi simultan memorie și uitare. Așa cum Millan Kundera sublinia în *Cartea râsului și a uitării* „Lupta omului împotriva puterii, este lupta memoriei împotriva uitării.”[1] [Kundera, 1998:7] Unele experiențe întâlnite în carte acționează alternativ asupra omului, unele dintre ele pot fi memorate sau uitate, aparent, în funcție doar de stimulii din realitatea cotidiană.

Psihologic vorbind, individul, aflat în regim diurn, are capacitatea de a stabili un echilibru între lucrurile pe care se străduiește să le uite și pe cele pe care vrea să și le amintească, actualizându-le periodic. Comparativ cu individul care în regim nocturn își pierde starea de echilibru, astfel că uitarea și memoria se vor suprapune.

Ediția publicată în 2003 este însoțită de un eseu al autoarei intitulat *Limitele rescrierii*, care a însemnat la acea vreme o revoluție din punct de vedere al scrierii Gabrielei Adameșteanu. În postfața ediției din 2003, Carmen Mușat afirma că, la timpul acela, autoarea a abordat „o formulă stilistică a unei narațiuni poetice, al cărei ritm surprinde, fidel, sincopel unor destine în derivă, prozatoarea renunță la persoana a III-a, preferând să transcrie fluxul neîntrerupt al conștiințelor unor personaje diverse, ale căror mișcări lăuntrice sunt, în fond, ecouri ale unor evenimente exterioare, reconstruite, ca într-un puzzle, din perspective diferite.

Autoarea nu mai păstrează de această dată nici măcar aparența tipografică a prozei realiste, structura poetică intrinsecă fiind potențată și de dispunerea în pagină, reflex grafic al ritmului interioral frazelor. Modificările nu mai sunt doar de ordin stilistic, ci ating însăși structura compozițională a narațiunii” [2] [Mușat, 2003 :5-6].

Ediția din 2007 revine însă la structura clasică a scrierii realiste, autoarea nerenunțând la experiment, doar că autoarea modifică formula estetică prin intermediul căreia se poate exprima cel mai fidel sieși. Astfel că romanul debutează cu transcrierea unui coșmar al personajului principal, pe nume Traian Manu, care suportă în vis confruntarea dintre identitatea sa reală, secretă, și cea reinventată în exil timp de decenii.

Totul se desfășoară în timpul unei călătorii cu trenul, iar vocea controlorului se aude în mai multe limbi. Frica de a nu fi prins fără bilet, trădează o altă, cea a lipsei de legitimitate. Individul, care nu aparține niciunui loc, este prins în vortextul mai multor lumi :

Parcă s-a deschis ușa compartimentului alăturat? un controlor cine altcineva poate să articuleze cuvintele atât de clar, răspicat :

- *Guten tag, gebensie mir, bitte !*

- *[...]*

Ce noroc, controlorul era la doi pași de tine, dar nu te-a zărit! Ce noroc că nu te vede nimeni cum te zbați sub mormanul de haine, paltoane grele, uniforme, smokinguri, treniuri foșnitoare, cearșafuri albe, lințolii din care se înalță un nor de molii. Ba nu, e mereu aceeași albină. [Adameșteanu, 2013:87]

Ideea camuflării, a fugii disperate a camuflării.

„Nu te speria, stai liniștit e același vis săcâietor, ca să te trezești, ți-ai înfipt unghiile moi în carnea moale, încerci să faci pumn palma flască, dar ești tot aici. Orice faci, degeaba, nu poți să scapi, alergi nebunește, uite uniforma controlorului în capătul culoarului, spre el gonești nebunește, e prea târziu să

te mai întorci cu spatele, e prea târziu să te mai prefaci că nu îl vezi, e în fața ta la doi pași”. [Adameșteanu, 2013:88]

Temporalitatea din timpul visului este cu totul alta decât cea existentă în starea de trezie. Dormind, evenimentele se derulează cu rapiditate, într-o clipă se derulează o întreagă poveste. Povestea reprezintă durată, iar aceasta îi apare celui care visează ca având o desfășurare amplă.

Această desfășurare este exprimată pe spații ample, astfel că ceea ce s-a petrecut într-o fracțiune de secundă capătă substanță devenind concret în timpul petrecut în vis. Autoarea recurge la această tehnică de luare în posesie a duratei onirice și de a-i imprima consistența poveștii din timpul treziei. Cel care se trezește reconstituie acea fracțiune de secundă în care s-au desfășurat evenimentele prin regândirea scenariului și prin adăugarea unor elemente de legătură care să recreeze suspansul.

Prin urmare, visul capătă narativitate prin simplul fapt că cel care a visat, și-l reamintește.

„Liniștește-te, e același vis, asta s-a mai petrecut la, asta ai mai trăit, unde? Ah, ce plictiseală... Îți răscolești buzunarele după pastilele de tensiune, dar dai de țigări, dropsuri, pagini mototolite, numai că nu recunoști limba în care este scris textul conferinței, nu recunoști alfabetul. Ce ai să citești în fața audineței tale? Nu știi.”[3] [Adameșteanu, 2013 : 88]

Frica îl lovește pe erou pe neașteptate, este expus tuturor lucrurilor de care se teme cel mai tare. Și-a uitat complet limba maternă, chiar și identitatea. Va trebui să susțină o conferință, însă nu are capacitatea de a recunoște nici măcar alfabetul în care este scrisă.

Individul simte că nu aparține niciunui loc și este prins în ceea ce se poate numi vortexul mai multor lumi. Ideile camuflării, a ascunderii, a fugii disperate sunt ilustrate elocvent în fragmentul următor :

„Te strecorei pe lângă pardesie, sacouri, pereți, pe lângă pantofii lustruiți lună pe care te străduiești să nu îi calci, te prelingi de-a lungul culoarului, sperii că fețele nemișcate din spatele geamurilor, peste care umbra ta alunecă ritmic, să fie convinse că te duci la restaurant, la bufet, la closet, repede, tot mai repede, tot mai repede, tot mai repede, tot mai repede, tot mai... ”[4] [Adameșteanu, 2013 : 88]

În tot acest demers interior, Traian Manu este însoțit de soția sa Christa, care, pe întregul parcurs al romanului îi minimalizează temerile și tensiunile pentru a face loc exprimării propriilor frici. Acest personaj feminin este catalogat ca fiind unul destul de complex și mai amplu

individualizat comparativ cu personajul principal. Bogdan Alexandru Stănescu, în articolul intitulat *Ziua literară*, dezbate această diferență între cei doi protagoniști, considerând-o pe Christa

„ca fiind personajul cu vocea cea mai închegată, mai puternică, dar și personajul căruia i se dedică analiza psihologică cea mai fină și mai iscoditoare. Istoria ei personală, este construită pe o doză de suferință net superioară celei de care a avut parte Traian Manu : tocmai de aceea ea refuză orice întoarcere în timp. Dar, de fapt, teama ei este chiar aceasta: ca nu cumva timpul coșmarului să fie regăsit.” [5] [Stănescu, 2003 : 278-279]

Perspectivile multiple identificate în cartea Gabrielei Adameșteanu reprezintă, datorită dispunerii lor în carte, un contrapunct narativ care oferă impresia de real, ce este oferit de „coordonata mitologică” bine fixată. În urma acestei interpretări, Andrei Terian deduce adevărata semnificație a cărții, comparându-l pe Traian Manu cu Ulise, căruia îi este imposibil de a-și parcurge drumul până la capăt :

„Rescrierea Odiseei pare a se limita la acest episod al catabazei în Infernul propriului trecut și toate senzațiile pe care personajul-narator le percepe din contextul României comuniste converg spre acest sens.[...]Călătoria lui Traian Manu e un inepuizabil șit de suspiciuni. Sensul romanului se relevă însă în momentul când paradisul natal pe care eroul l-a visat (retrospectiv sau proiectiv) timp de 40 de ani se dezvăluie a fi iremediabil pierdut ” [6] [Terian: 2004]

În privința scrierilor memorialistice, Gabriela Adameșteanu consideră ficțiunea ca fiind selectare și parțializare a unui timp consumat și redat ulterior prin intermediul imaginației care modifică aparent totul. Astfel spus, ficționalizarea adună trăirile identificate în sine și construiește, prin acumulare și aglomerare viziunea prospectivă a unui sens mereu căutat.

Ficțiunea o duci în ce parte vrei tu, chiar dacă personajele mai au și viața lor individuală. E mult mai plăcut când scriem ficțiune, e mai profund, adică ai impresia că ai prins un sens mai adânc al realității. Într-o carte de proză, doar aparent descrii personaje sau întâmplări, de fapt cauți un sens care leagă personajele și care leagă întâmplările. Cauți un sens pe care însă nu ai ști să-l spui, pentru că dacă ai ști să spui, nu ai scrie 200-300 de pagini, ai termina într-un paragraf, cu idei despre viață, dar pe care de fapt nu le putem exprima niciodată și atunci te pierzi în multe pagini de proză. [7] [Solomon, 2015].

Identitatea protagonistului pe tot parcursul romanului este greu de dedus din solilocviile pe care le are, dar și dialogurile cu soția sa. Se poate afirma că eroul nu se află într-o căutare permanentă cu sine, ci ajunge să constate mai degrabă ceea ce nu este. Mereu își adresează întrebări la care, niciodată nu ajunge să primească răspuns. Luând în calcul faptul că romanul începe cu un coșmar, desfășurarea epică conține dimensiunea „subtilă a visului”. Există, cu adevărat, o problemă a somnului ce revine destul de des pe parcursul scrierii și poate fi definită ca un mediu, ca „un liant între două lumi care se oglindesc una în cealaltă”, dar care, la final, se resping.

Finalul cărții surprinde un solilocviu al protagonistului care se desparte de lume, o „recapitulare” analitică întreruptă de personajul feminin.

„A fost singura zi din viața mea când am crezut că ai murit. În sinea mea știam că de fapt nu se poate, pentru că noaptea, atât de des, te visam! Deci, undeva nu trebuia să mai exiști. Și acum, când în sfârșit, ne-am întâlnit, n-are rost, crede-mă, să mai fii supărată ! Un singur lucru mi-a rămas confuz, dacă atunci, în tren, când mă ascundeam de controlor, eram treaz sau visam...”[8]
[Adameșteanu, 2013 : 318]

După acest moment, personajul trece în neființă simțind că după numeroasele întâlniri, nu își mai amintește de cea cu sine.

NOTE :

- [1]. Millan Kundera, *Cartea râsului și a uitării*, trad. de Mariana Vorona, revizuită de Jean Grosu, București, Univers, 1998.
- [2]. Carmen Mușat, *Tentația trecutului, dezamăgirile prezentului*, postfață la ediția din 2003.
- [3]. Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*, Ediția a V-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2013, p. 88.
- [4]. *Ibidem*.
- [5]. Bogdan Alexandru Stănescu, *Ziua literară*, 1 septembrie 2003, apud Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*, ed. a V-a, definitivă, Iași, polirom, 2013, p. 278-279.
- [6]. Andrei Terian, în *Cultura*, 14 iulie 2004, apud Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*, ed. A V-a, definitivă, Iași, Polirom, 2013, p. 280.
- [7]. *Daniel Solomon în dialog cu Gabriela Adameșteanu*, în *Capital Cultural*, 5 martie 2015.
- [8]. Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*, Ediția a V-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2013.

BIBLIOGRAFIE:

- Adameșteanu, Gabriela, *Întâlnirea*, Ediția a V-a definitivă, Editura Polirom, Iași, 2013;
- Antofi, Simona, *General Dictionary of Romanian Literature – Obverse and Reverse Critical Reception*, în Oana Cenac (coord., edit.), *International Conference of Common Vocabulary/Specialized Vocabulary: Manifestations of Creativity of Human Language*, 6-7 iunie 2014, publicate în volumul MANIFESTARI ALE CREATIVITĂȚII LIMBAJULUI UMAN, 2014, p. 13-19, Accession Number WOS:000378446400001
- Cenac, Oana, *Manifestări ale creativității limbajului uman*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, Romania, Romania, 2014, ISBN 978-606-17-0623-5, p. 178-187, Accession Number: WOS: 000378446400018, IDS Number: BF0BG: https://apps.webofknowledge.com/Search.do?product=WOS&SID=T2dthUa4LBY98y5gyNI&search_mode=GeneralSearch&prID=d556ad3b-0edc-4579-8b72-c4f147a0ec8b
- Iancu, Elena, *Viziune creativă în dramaturgia lui Matei Vișniec*, în Oana Magdalena Cenac (coord.), *Manifestări ale creativității limbajului uman*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, p. 53-60; v. http://www.fabula.org/actualites/oana-magdalencenac-coordonatormanifestari-ale-creativitatilimbajului-umanmanifestations-dela_66935.php
- Ifrim, Nicoleta, *History and Identity in Post-Totalitarian Memoir Writing in Romanian*, CLCWeb: *Comparative Literature and Culture* (ISSN 1481-4374) <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/>, nr. 16.1 / March 2014, Purdue University Press, <http://docs.lib.purdue.edu/clcweb/vol16/iss1/11/>, Accession Number WOS:000333326200011
- Kundera, Milan, *Cartea râsului și a uitării*, trad. de Mariana Vorona, revizuită de Jean Grosu, București, Univers, 1998.
- Mușat, Carmen, *Tentația trecutului, dezamăgirile prezentului*, postfață la ediția din 2003;
- Solomon, Daniel, *În dialog cu Gabriela Adameșteanu*, în *Capital Cultural*, 5 martie 2015;
- Stănescu, Bogdan Alexandru, Ziua literară, 1 septembrie 2003, *apud* Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*, ed. a V-a, definitivă, Iași, Polirom, 2013;
- Terian, Andrei, în *Cultura*, 14 iulie 2004, *apud* Gabriela Adameșteanu, *Întâlnirea*, ed. A V-a, definitivă, Iași, Polirom, 2013.

**THE DREAM - THE MYTH OF ETERNAL RETURN
IN THE NOVEL "ÎNTÂLNIREA" BY GABRIELA ADAMEȘTEANU**

Abstract: Our study proposes an analysis of how the myth of eternal return is rewritten in this novel, through the perspective of the one who returns to the country after a long time, not knowing whether those who greet him with open arms are truly sincere, in the context of the involvement of the police security in people's lives. Another technique to be analyzed is provided by the dream time spent in the dream, despite the fact that everything took place in a fraction of a second. Thus the dream will develop epic sequences due to the moments that the "dreamer" in question remembers. In sleep, all events quickly follow each other, so the story represents the duration that appears in the eyes of the dreamer in the form of a wide unfolding. Everything that happens during the dreaming period becomes a story simply because the dreamer remembers everything.

Keywords: *myth, return, dream, narrative, temporality.*